

СХВАЛЕНО
на засіданні педагогічної ради
Ліцею № 142 м. Києва
протокол № 4 від 10.01.2022 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Ліцею № 142 м. Києва
_____ Ірина СІЛЬВЕСТРОВА
10.01.2022

КОДЕКС
БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
Ліцею № 142 м. Києва

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	5
1.1. Визначення термінів	5
1.2. Принципи безпечного освітнього середовища. Завдання КБОС	6
1.3. Нормативно - правова база з питань охорони здоров'я учасників освітнього процесу, створення безпечних умов праці та надання освітніх послуг	6
1.4. Вимоги безпеки життєдіяльності здобувачів освіти	7
РОЗДІЛ 2. БУЛІНГ	8
2.1. Насильство. Види насильства та їх класифікація	9
2.2. Порядок реагування у випадках насильства проти дітей	10
2.2. Алгоритм реагування на випадки булінгу та протидія йому	13
РОЗДІЛ 3. ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ НЕПОВНОЛІТНІХ	20
3.1. Принципи захисту особових даних дитини	20
3.2. Принципи захисту зображень	21
3.3. Принципи доступу дітей до мережі “Інтернет”	22
	23
РОЗДІЛ 4. МОНІТОРИНГ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	23
4.1. Загальні положення	23
4.2. Функціональні обов'язки уповноваженої особи за дотриманням положень Кодексу безпечного освітнього середовища учасниками освітнього процесу	
4.3. Показники виконання вимог Кодексу безпечного освітнього середовища	24
4.4. Напрямки попередження та інформування	24
РОЗДІЛ 5. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ	31
Додаток 1 до КБОС ліцею № 142 м. Києва	32
Критерії та індикатори оцінювання забезпечення комфортних і безпечних умов навчання та праці закладу освіти	

ПЕРЕДМОВА

Кодекс безпечного освітнього середовища (далі – КБОС) Ліцею № 142 м. Києва розроблений на базі матеріалів методичного посібника “Кодекс безпечного освітнього середовища” за загальною редакцією Цюман Т.П., Бойчук Н.І. - Київ, 2018, МОН України, ВБО Український фонд “Благополуччя дітей”.

Нормативно-правова база КБОС

- Конституція України
- Закон України “Про освіту”
- Закон України “Про захист персональних даних”
- Конвенція про права дитини
- Національна програма “Діти України”
- Концепція “Нова українська школа”
- Національна доктрина розвитку освіти
- Цивільний кодекс України
- Сімейний кодекс України
- Лист МОН України від 14.08.2020 № 1/9-436 “Про створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти та попередження і протидії булінгу (цькуванню)”
- Лист МОН України від 29.01.2019 № 1/11-881 “Рекомендації для закладів освіти щодо застосування норм Закону України”
- Наказ МОН України “Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти” від 28.12.2019 № 1646
- Лист МОН України від 13.04.2020 № 1/9-207 “Роз’яснення щодо застосування наказу Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 № 1646”
- Рекомендації щодо розбудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти
- Статут Ліцею № 142 міста Києва
- Наказ МОН України від 09.01.2019 № 17 “Про затвердження інституційного аудиту закладів середньої освіти” (зі змінами, внесеними згідно з наказом МОН України від 04.02.2020 № 127)

КБОС Ліцею № 142 м. Києва адресовано здобувачам освіти, учителям, батькам, персоналу закладу, які зобов’язані виконувати правила та дотримуватися положень.

ВСТУП

Головною метою КБОС у закладі є навчання здобувачів освіти, викладачів, батьків безпечної взаємодії в освітньому процесі, а також захист ліцеїстів від усіх проявів насильства, дискримінації та зловживань із боку однолітків та дорослих (батьків, опікунів або працівників навчальних закладів). Він реалізується завдяки розробці та запровадженню закладом освіти критеріїв безпеки здобувачів освіти і викладачів, знайомству з особливостями функціонування безпечного освітнього середовища. Водночас КБОС передбачає навчання ліцеїстів, батьків, працівників закладу освіти правил безпечної поведінки особистості, формування навичок уникнення потенційних ризиків і небезпек, а також навичок подолання труднощів у власному житті. Кодекс регулює стосунки між усіма учасниками освітнього процесу.

Головне правило для працівників Ліцею № 142 – необхідність діяти в інтересах дитини. Кожен працівник закладу повинен ставитися до дітей з повагою та враховувати їхні потреби. Працівники закладу освіти повинні діяти відповідно до чинного законодавства України та у межах своїх повноважень.

Відповідно до наказу Ліцею № 142 від 01.09.2021 № 110 “Про недопущення порушення педагогічними працівниками норм професійної етики та вчинення насильства над дітьми” визначені наступні **ціннісні орієнтири для всіх учасників освітнього процесу:**

- пріоритетні права людини;
- толерантність;
- дружня атмосфера;
- взаєморозуміння;
- взаємоповага;
- постійний розвиток;
- активна життєва позиція;
- здоровий спосіб життя;
- людяність;
- порядність;
- повага до приватного життя;
- щирість;
- відкритість.

Педагогічні працівники несуть персональну відповідальність за дотримання професійної етики.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Визначення термінів

1. **Кодекс безпечного освітнього середовища (КБОС)** – документ закладу освіти, який регулює діяльність закладу, пов'язану з порушенням прав особистості на безпеку, а також питання її підтримки і втручання в ситуації, що загрожують життю, здоров'ю та благополуччю особистості.

2. **Безпечне освітнє середовище.** Відповідно до пункту 1 частини першої Закону України “Про повну загальну середню освіту” **безпечне освітнє середовище** – сукупність умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та/або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпеки харчових продуктів та/або надання неякісних послуг із організації харчування, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (булінг (цькування), поширення неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, зокрема з використанням кіберпростору, а також унеможливають вживання на території закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин.

3. **Захищеність в освітньому середовищі** – оцінка відсутності насильства у всіх його видах, формах для учасників освітнього простору.

4. **Комфортність в освітньому середовищі** – оцінка емоцій, почуттів та переживань, що домінують у процесі взаємодії дорослих і дітей в освітньому середовищі закладу.

5. **Задоволеність освітнім середовищем** – задоволення базових потреб дитини.

6. **Працівник** – особа, яка працює в закладі освіти згідно з трудовою угодою або за контрактом.

7. **Дитина** – будь-яка особа віком до 18 років.

8. **Особа, уповноважена представляти дитину,** – один із її рідних або прийомних батьків, або законний опікун.

9. **Дозвіл батьків (опікунів) означає** дозвіл, наданий хоча б одним із батьків дитини. Проте якщо між батьками дитини немає згоди, їм має бути повідомлено, що питання повинно бути вирішено в родині або в опікунському суді.

10. **Насильство проти дитини** розуміється як дії проти дитини, що підлягають покаранню та є забороненими, скоєні будь-якою особою, зокрема працівником закладу освіти, або дії, які загрожують благополуччю дитини, зокрема неналежний догляд за нею.

11. **Особа, відповідальна за інтернет,** – працівник закладу освіти, призначений керівником для контролю за користуванням дітьми мережею “Інтернет” на території освітнього закладу та їх безпеку під час такого користування.

12. **Особові дані дитини** – будь-яка інформація, за допомогою якої можна ідентифікувати дитину.

1.2. Принципи безпечного освітнього середовища. Завдання КБОС

Принципи безпечного освітнього середовища:

- принцип домінування життя людини як головної цінності;
- принцип регіональної специфіки;
- принцип комплексної оцінки небезпек (ризиків);
- принцип мінімаксу;
- принцип максимальної ефективності управління системою заходів і створених педагогічних умов, спрямованих на забезпечення максимальної безпеки освітнього середовища і закладу освіти як соціального інституту в цілому.

Основні завдання Кодексу безпечного освітнього середовища:

- виявити чинники, які перешкоджають безпеці учасників освітнього процесу;
- відпрацювати систему узгоджених поглядів і уявлень учнів, педагогів, психологів, батьків на освітнє середовище ліцею;
- обґрунтувати умови організації безпечного освітнього середовища та вимоги (критерії) до його ефективної організації для кожного учасника освітнього процесу;
- скласти мінімальну та доступну програму навчання для учнів, педагогів, батьків;
- сформулювати конкретні рекомендації учням, педагогічним працівникам, адміністрації ліцею, батькам щодо організації безпечного середовища у навчальному закладі.

Безпечне освітнє середовище **забезпечує** наявність безпечних умов навчання та праці, комфортну міжособистісну взаємодію, відсутність дискримінації та насильства; створення інклюзивного і мотиваційного простору, відсутність будь-яких проявів насильства та наявність достатніх ресурсів для їх запобігання, дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу; **сприяє** емоційному благополуччю учнів, педагогів і батьків.

1.3. Нормативно – правова база з питань охорони здоров'я учасників освітнього процесу, створення безпечних умов праці та надання освітніх послуг

- Статті 3, 17, 24, 51, 53 Закону України “Про освіту”
- Статті 5, 22, 38 Закону України “Про повну загальну середню освіту”
- Закон України “Про охорону дитинства”
- Закон України “Про дорожній рух”
- Закон України “Про пожежну безпеку”
- Закон України “Про охорону здоров'я”
- Постанова Кабінету Міністрів України від 22.03.2001 № 270 “Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру”
- Наказ МОН України від 18.04.2006 № 304 “Про затвердження Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань із питань охорони праці в закладах, установах, організаціях, на підприємствах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України”

- Наказ МОН України від 01.08.2001 № 563 “Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і закладах освіти” (зі змінами, внесеними згідно з наказом МОН України від 20.11.2006 № 782)
- Наказ МОН України від 31.08.2001 № 616 “Про затвердження Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах”

1.4. Вимоги безпеки життєдіяльності здобувачів освіти

1. Учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися вимог щодо охорони праці, виконувати правила з безпеки життєдіяльності, передбачені відповідними інструкціями (вступний інструктаж, вимоги пожежної безпеки, радіаційної безпеки, безпеки дорожнього руху, попередження травматизму в побуті, користування електроприладами, газовими приладами...), слідкувати за забезпеченням кабінетів комфортним повітряно-тепловим режимом, належним освітленням, прибиранням приміщень, дотриманням питного режиму, правил поведінки.
2. Програма вступного інструктажу з безпеки життєдіяльності учнів під час освітнього процесу в ліцеї поширюється на всіх учасників освітнього процесу під час їх перебування в ліцеї та на його території.
3. Усі учасники освітнього процесу повинні знати правила надання першої (долікарської) допомоги у разі характерних ушкоджень, реагування на випадки травмування або погіршення самопочуття здобувачів освіти та працівників під час освітнього процесу.
4. Здобувачі освіти зобов'язані сумлінно дотримуватися правил особистої гігієни і санітарних норм на місці праці.
5. Здобувачі освіти після прослуханого інструктажу зобов'язані виконувати лише ту роботу, яку доручив їм учитель, керівник.
6. Здобувачі освіти не повинні заходити до навчального кабінету та виходити з нього без дозволу вчителя.
7. Не можна підходити до вікон.
8. Не можна бігати, штовхати одне одного, кричати, грати в рухливі ігри на перервах, а також під час освітнього процесу.
9. Не можна підходити до внутрішніх балконів, перил, перехилитися через них, спускатися перилами сходів.
10. Заборонено провокувати словами, діями агресивну поведінку, що може призвести до бійки під час освітнього процесу.
11. Не можна допускати грубощів, образ, застосування протиправних дій у розв'язуванні конфліктних ситуацій.
12. Не можна приносити до освітнього закладу небезпечні предмети (ріжучі, колючі, вибухові, вогнєнебезпечні предмети, газові балончики, петарди та ін.).
13. Не можна в ліцеї та на його території курити, вживати алкогольні напої, наркотичні речовини.
14. Не можна виносити з освітнього закладу цінні речі.
15. Учасникам освітнього процесу потрібно мати зручне взуття на низькому підборі.

16. Слід бути обережним у найбільш травмонебезпечних місцях (уважно та спокійно спускатися сходами, проходити біля дверей кабінетів).

17. Педагогічний колектив закладу має піклуватися про формування у здобувачів освіти навичок здорового способу життя (харчування, гігієна, фізична активність) та екологічно доцільної поведінки.

18. У їдальні слід уважно та спокійно користуватися виделками, скляним посудом та іншими приборами, використовувати їх тільки за призначенням.

19. Учасникам освітнього процесу необхідно співпрацювати з адміністрацією навчального закладу щодо створення безпечних умов для навчання (повідомляти про всі недоліки, що можуть призвести до небезпеки життєдіяльності під час навчально-виховного процесу).

РОЗДІЛ 2. БУЛІНГ

2.1. Насильство. Види насильства та їх класифікація

Насильство – це будь-які навмисні дії, фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування однієї людини стосовно іншої, які порушують її конституційні права й свободи і наносять їй моральну шкоду, шкоду її фізичному чи психічному здоров'ю. Насильство – це не одноразова дія, а процес, що складається з циклів, які тривають протягом стосунків потерпілого та кривдника. Якщо насильство один раз з'явилося у стосунках, то є велика ймовірність, що воно повториться, а його інтенсивність і ступінь жорстокості будуть зростати.

Види жорстокого поводження з дітьми

Фізичне насильство – нанесення дитині батьками або особами, що їх замінюють, фізичних травм, різних тілесних ушкоджень, які завдають шкоди здоров'ю дитини, порушують її розвиток або позбавляють життя. Фізичне насильство – це залучення дитини до вживання наркотиків, алкоголю, давання їй отруйних речовин або медичних препаратів, а також спроби задушення або утоплення.

У деяких сім'ях як дисциплінарний захід використовують різні види фізичного насильства – від потиличників та ляпасів до шмагання ременем. Необхідно усвідомлювати, що фізичне насильство – це, дійсно, брутальне застосування фізичної сили, до того ж воно завжди супроводжується словесними образами, що поглиблює ще й завдану дитині психічну травму. Це все, безсумнівно, є прямим порушенням прав і свобод людини та приниженням особистості дитини.

Сексуальне насильство або розбещення – використання дитини дорослим або іншою (зазвичай набагато старшою) дитиною для задоволення сексуальної потреби.

Психологічне (емоційне) насильство – постійні або періодичні словесні образи дитини, погрози з боку батьків, опікунів, інших осіб, приниження її людської гідності, звинувачення в тому, у чому вона невинна, демонстрація нелюбові, неприязні до дитини.

До цього виду насильства належить також обдурювання дитини, постійна брехня. Як наслідок, дитина втрачає довіру до дорослих, а також до вимог, що висуваються до неї й не відповідають її віковим можливостям.

Зневажання інтересами і потребами дитини – відсутність належного забезпечення основних потреб дитини в їжі, одязі, житлі, вихованні, медичній допомозі через ряд об'єктивних причин (бідність, психічне захворювання, недосвідченість), а також без них.

Типовим є приклад зневажливого ставлення до дітей – залишення їх без нагляду, що часто призводить до нещасних випадків.

Будь-який вид жорстокого поводження з дітьми призводить до різноманітних наслідків, але їх усіх єднає одне – шкода здоров'ю дитини або небезпека для її життя, не кажучи вже про порушення прав дитини.

Класифікація типів жорстокого поводження з дітьми

Фізичне насильство:

- побиття;
- штовхання;
- спроби задушити;
- викручування рук та ін.;
- дитина є свідком знущань над іншими членами сім'ї;
- батько б'є чи гвалтує матір у присутності дітей;
- “погану” дитину фізично карають у присутності “хорошої” дитини;
- дитина є свідком фізичних знущань над іншою людиною, що не є членом її родини, та ін.;

сексуальне насильство:

- згвалтування;
- нав'язування сексуальних стосунків;
- сексуальні дотики/поцілунки;
- інцест (кровозмішення);
- показ порнографії;
- залучення дитини до виготовлення порнографічного продукту та ін.;

використання “привілеїв” дорослих:

- поводження з дітьми як з рабами чи слугами;
- покарання, поводження як з підлеглими;
- поводження як зі своєю власністю;
- відмова повідомляти про рішення, що стосуються відвідин та опікунства;

залякування:

- використовування своїх переваг – росту, розмірів та сили;
- навіювання страху за допомогою розповідей, дій, тестів, поглядів;
- крики, стресогенна поведінка;
- жорстокість щодо інших істот;

погрози:

- кинути дитину;
- самогубства;
- заподіяти фізичної шкоди;

- заподіяти шкоду іншим людям, тваринам, рослинам...;
- розлюбити дитину;
- “силами зла”, що покарають дитину, та ін.;
- використання “вищих сил”, громадських установ;
- загроза суворого покарання Богом, судом, поліцією, школою, спецшколою, притулком, родичами та психіатричною лікарнею;

ізоляція:

- контролювання контакту дитини з іншими людьми: бабусею/дідусем, однолітками, братами/сестрами, батьком/матір’ю, іншими людьми;
- контролювання перебування дитини у помешканні, заборона виходити з дому;
- контролювання спілкування дитини з друзями, аж до заборони спілкування за допомогою інтернету;
- зачинення дитини у коморі, сараї чи туалеті, чи у будь-якому закритому приміщенні вдома;
- обмеження спілкування з дитиною, аж до повного ігнорування її потреби у спілкуванні;
- емоційне насильство:
 - приниження;
 - використання скарг для тиску на дитину;
 - використання дітей в якості довірених осіб;
 - крики;
 - непослідовність;
 - присоромлення дитини;
 - використання дітей у конфліктах між батьками;
 - “торгівельна” поведінка одного з батьків стосовно любові до дитини;

економічне насильство:

- незадоволення основних потреб дитини;
- відмова чи зволікання у виплаті аліментів;
- повна відмова дитині в грошах;
- контролювання дитини за допомогою грошей;
- відмова дитині у підтримці;
- використання дитини як засобу торгу під час розлучення;
- нав’язування дитині економічно обмеженого способу проживання без суттєвої необхідності;
- примушування дитини до важкої праці.

2.2. Порядок реагування у випадках насильства проти дітей

1. На будь-які прояви насилля – реагуйте адекватно, не будьте спостерігачем, намагайтеся втрутитися в ситуацію, аби вирішити конфлікт.
2. Будьте врівноваженим у своїх діях, вчинках та словах.
3. Дайте відчутти дитині, що ви поруч, готові підтримати та допомогти, вислухати та захистити.
4. Запевніть дитину, що ви не звинувачуєте її у тому, що відбувається, і вона може говорити відверто.

5. Пам'ятайте, що дитині може бути неприємно говорити на цю тему, вона вразлива у цей момент. Будьте терплячими та делікатними.
6. Спробуйте з'ясувати все, що зможете, проте не повторюйте ті ж самі запитання по декілька разів, допитуючись.
7. Запропонуйте подумати, які дії допоможуть дитині почуватися у більшій безпеці зараз (наприклад, бути певний час ближче до дорослих, не залишатися після уроків тощо).
8. Розкажіть дитині, що немає нічого поганого у тому, щоб повідомити про агресивну поведінку щодо когось учителю або принаймні друзям. Поясніть різницю між "пліткуванням" та "підкуванням" про своє життя чи життя друга/однокласника.
9. Спитайте, яка саме ваша допомога буде корисна дитині, вислухайте уважно. Можливо, ви запропонуєте свій варіант. Це допоможе розробити спільну стратегію змін.
10. Пам'ятайте, що ситуації фізичного насилля потребують негайного втручання з боку батьків та візиту до закладу освіти.
11. Спільно з дитиною шукайте нові способи реагування на ситуацію булінгу.
12. Обговоріть, до кого по допомогу дитина може звертатися в ліцеї: до психолога, учителів, адміністрації ліцею, дорослих учнів, охорони, батьків, інших дітей.
13. Важливо усвідомити, чому саме дитина потрапила у ситуацію булінгу. Рекомендовано з цим звернутися до ліцейно-психолога.
14. Підтримайте свою дитину в налагодженні дружніх стосунків з однолітками.
15. Поясніть дитині, що зміни будуть відбуватися поступово, проте весь цей час вона може розраховувати на вашу підтримку.
16. Дисциплінарні заходи повинні мати виховний, а не каральний характер. Осуд, зауваження, догана мають бути спрямовані на вчинок учня і його можливі наслідки, а не на особистість порушника правил.
17. Обговорюйте загрозливі ситуації з учнями, з колегами, з психологом, соціальним педагогом – це допоможе прийняти правильні рішення, вибудувати правильну лінію поведінки і припинити насилля (якщо ви учасник, жертва або свідок).
18. Якщо працівник підозрює, що дитина стала жертвою насильства, він повинен надати інформацію про це у письмовій формі класному керівнику (психологу, заступнику директора ліцею з навчально-виховного процесу, директору ліцею).
19. Класний керівник викликає батьків або опікунів дитини, яка може бути жертвою насильства, і повідомляє їм про це.
20. Класний керівник зобов'язаний описати ситуацію, в яку потрапила дитина в освітньому закладі чи в родині на підставі своїх розмов із нею, учителями та батьками, і розробити план допомоги дитині.
21. План допомоги повинен мати такі рекомендації:
 - ✓ вживання заходів для забезпечення безпеки дитини, зокрема повідомлення компетентних служб про можливий випадок насильства;

- ✓ підтримка, яку освітній заклад повинен запропонувати дитині;
- ✓ направлення дитини до спеціалізованого центру для отримання допомоги (за потреби).

22. Окремі та складні випадки:

22.1. У більш складних випадках (пов'язаних із сексуальним, жорстоким фізичним або психологічним насильством) директор ліцею повинен створити групу реагування, до складу якої входить психолог, соціальний працівник, заступник директора із виховного процесу, класний керівник дитини та інші працівники ліцею, обізнані із ситуацією або добре знайомі з дитиною (далі – група реагування). Створення групи реагування є обов'язковим.

22.2. Група реагування повинна підготувати план надання допомоги дитині, який відповідає чинним вимогам та базується на матеріалах, підготовлених психологом закладу освіти, й іншій інформації, яка отримана членами групи.

22.3. Про можливий випадок насильства проти дитини повідомляється її батькам або опікунам. Група реагування має призначити батькам або опікунам зустріч для обговорення проблеми, під час якої батькам (опікунам) може бути повідомлено про те, що можливий випадок насильства буде розслідуватися зовнішньою організацією для забезпечення об'єктивності розслідування. Обов'язково ведеться протокол такої зустрічі.

22.4. Класний керівник повинен надати покроковий план допомоги дитині її батькам (опікунам), рекомендуючи тісну співпрацю під час його виконання.

22.5. У разі не вирішення проблеми директор ліцею має поінформувати батьків (опікунів) дитини про обов'язок закладу освіти повідомити про випадок насильства компетентним органам (прокуратурі, ювенальній превенції та Службі у справах дітей, суду з питань сім'ї/опікунства).

22.6. Директор ліцею звертається до компетентних органів (поліції, ювенальної превенції та Служби у справах дітей).

22.7. Відповідальність за подальші дії несуть органи, згадані у пунктах 22.5.-22.6.

22.8. Якщо про можливий випадок насильства проти дитини повідомляється батькам або опікунам дитини, але факт такого випадку не підтверджується, батьки або опікуни дитини мають отримати інформацію про це в письмовій формі. Під час реагування на повідомлення про випадок насильства розробляється таблиця вжитих заходів (втручання).

23. У ліцеї налагоджено співпрацю педагогічних працівників із питань навчання дітей з особливими освітніми потребами (створені команди психолого-педагогічного супроводу, розроблені індивідуальні програми розвитку), умови для залучення асистента дитини в освітній процес. Ліцей співпрацює з інклюзивно-ресурсним центром щодо психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

24. Усі працівники ліцею та інші особи, яким стало відомо про випадок насильства або будь-які пов'язані з ним питання, у межах своїх службових обов'язків повинні зберігати конфіденційність, за винятком інформації, яка передається компетентним органам відповідно до порядку реагування.

2.3. Алгоритм реагування на випадки булінгу та протидія йому

2.3.1. Загальні питання

1. Цей Порядок розроблено відповідно до Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)”.
2. Цей Порядок визначає процедуру подання та розгляду заяв про випадки булінгу (цькування).
3. Заявниками можуть бути здобувачі освіти, їх батьки/законні представники, працівники та педагогічні працівники ліцею й інші особи.
4. Заявник забезпечує достовірність та повноту наданої інформації.
5. У цьому Порядку **терміни** вживаються у таких значеннях:

конфлікт – це зіткнення протилежно спрямованих, несумісних одна з одною потреб, інтересів, соціальних установок, планів тощо у свідомості окремої особи, яке виникає в міжособистісних взаємодіях окремих осіб чи груп;

типовими ознаками конфлікту є:

нерегулярність; баланс (рівність) сил – здатність кожної зі сторін конфлікту впливати на процес конфлікту, відносна рівність фізичних сил, соціально-психологічної адаптованості, комунікаційних навичок, соціального статусу, стану здоров’я, ментального розвитку; відсутність умислу заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страху, тривоги, підпорядкування своїм інтересам та/або спричинення соціальної ізоляції; розкаяння сторін конфлікту; зусилля сторін конфлікту спрямовані на вирішення конфлікту;

булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, зокрема із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, унаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров’ю потерпілого;

типовими ознаками булінгу (цькування) є:

систематичність (повторюваність) діяння – вчинення різних форм насильства (фізичного, економічного, психологічного, сексуального, зокрема за допомогою засобів електронної комунікації) двічі і більше разів стосовно однієї й тієї ж особи;

наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);

умисні дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страху, тривоги, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого;

дисбаланс (нерівність) сил – різниця у фізичному розвитку кривдника та потерпілого, в соціально-психологічній адаптованості, комунікаційних навичках, соціальному статусі, стані здоров’я (наявність інвалідності, відхилення та вад розвитку), ментальному розвитку тощо;

сторони булінгу (цькування) – це безпосередні учасники випадку – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності); однією зі сторін випадку булінгу (цькування) обов'язково є малолітня чи неповнолітня особа;

кривдник (булер) – учасник освітнього процесу, зокрема малолітня чи неповнолітня особа, котра вчиняє булінг (цькування) щодо іншого учасника освітнього процесу;

потерпілий (жертва булінгу) – учасник освітнього процесу, зокрема малолітня чи неповнолітня особа, стосовно якої було вчинено булінг (цькування), у результаті чого безпосередньо заподіяно фізичну, психологічну, матеріальну шкоду, приниження, страх, тривогу, підпорядкування інтересам кривдника та/або спричинення соціальної ізоляції;

спостерігачі – безпосередні свідки та/або очевидці випадку булінгу (цькування);

наслідок булінгу (цькування) – фізична, психологічна, матеріальна шкода, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника та/або соціальна ізоляція потерпілого;

учасники булінгу (цькування) – сторони булінгу (цькування), інші зацікавлені особи в запобіганні та протидії булінгу (цькування) в закладі освіти, передбачені спеціальними законами та залучені до освітнього процесу порядком, що встановлюється закладом освіти;

фізичне насильство – форма насильства, зокрема під час булінгу (цькування), а саме: штовхання, зачіпання, підніжки, бійки, стусани, ляпаси, удари та інші дії, які завдають болю і тілесних ушкоджень тощо;

психологічне насильство – форма насильства, зокрема під час булінгу (цькування), а саме: образи, поширення неправдивих чуток, ізоляція, ігнорування, бойкот, відмова від спілкування, погрози, маніпуляції, шантаж тощо;

економічне насильство – форма насильства, зокрема під час булінгу (цькування), а саме: дрібні крадіжки, пошкодження або знищення особистих речей, вимагання грошей, їжі тощо;

сексуальне насильство – форма насильства, зокрема під час булінгу (цькування), а саме: образливі жести, висловлювання, прізвиська, жарти, погрози, поширення чуток, обмацування сексуального (інтимного) характеру та/або змісту, сексуальні домагання тощо;

кібербулінг – булінг (цькування), який вчиняється із застосуванням засобів електронних комунікацій (фото-, відео- і аудіофіксація).

Інші терміни вживаються у значенні, наведеному в законах України “Про освіту”, “Про соціальні послуги”, “Про запобігання та протидію домашньому насильству”, “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”.

б. Проявами булінгу (цькування) в закладі освіти, які є підставою для обґрунтованої підозри та реагування, є:

1) **психологічні:** замкнутість, тривожність, страх або, навпаки, демонстрація повної відсутності страху, ризикована, зухвала поведінка; невірноважена поведінка; агресивність, напади люті, схильність до руйнації, нищення, насильства; різка зміна звичної для дитини поведінки на контрастне уповільнене мислення, знижена здатність до навчання; відлюдкуватість, уникнення однокласників,

бажання спілкуватись із значно молодшими дітьми; ізоляція, виключення з групи, небажання інших учасників освітнього процесу спілкуватися; занижена самооцінка, наявність почуття провини; поява швидкої втомлюваності, заниженої спроможності до концентрації уваги; демонстрація страху перед появою інших учасників освітнього процесу; схильність до прогулювання навчання; відмова йти до закладу освіти з посиленням на погане самопочуття; депресивні розлади; аутоагресія (самопошкодження); суїцидальні нахили та думки; інші прояви;

2) **фізичні**: наявні фізичні пошкодження; ознаки поганого самопочуття (нудота, головний біль, кволість тощо); скарги дитини на біль та/або погане самопочуття; намагання приховати травми та обставини їх отримання; наявність фото-, відео- та аудіоматеріалів фізичних знущань; інші прояви;

3) **економічні**: наявні пошкодження або зникнення майна та/або особистих речей; скарги на пошкодження чи зникнення особистих речей; скарги на вимагання особистих речей, їжі, грошей; інші прояви;

4) **сексуальні**: скарги на образливі жести, висловлювання, прізвиська, жарти, погрози, поширення чуток, обмацування сексуального (інтимного) характеру та/або змісту; наявність фото-, відео- та аудіоматеріалів сексуального (інтимного) характеру та/або змісту; приховування статевих ознак через сором'язливість шляхом нашарування великої кількості одягу на тілі або використання одягу, який максимально приховує тіло; інші прояви.

7. До булінгу (цькування), який вчиняється стосовно неповнолітньої чи малолітньої особи та/або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу в закладі освіти, варто зараховувати випадки, які відбуваються безпосередньо в приміщенні закладу освіти та на прилеглих територіях (включно з навчальними приміщеннями, приміщеннями для занять спортом, проведення заходів, коридорами, роздягальнями, туалетними та душовими кімнатами, їдальнею тощо) та/або за його межами, зокрема із застосуванням засобів електронної комунікації.

2.3.2. Порядок подання заяви про випадки булінгу (цькування)

1. Підставою для реагування в закладі освіти на випадки булінгу (цькування) є заява або повідомлення про випадок та/або підозру його вчинення стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та/або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, отриманої суб'єктами реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти.

2. Повідомлення можуть бути в усній та/або письмовій формі, зокрема із застосуванням засобів електронної комунікації (телефон, соціальні мережі, електронна пошта, електронні месенджери, офіційні вебресурси та ін.).

3. Здобувачі освіти, працівники та педагогічні працівники, батьки та інші учасники освітнього процесу, яким стало відомо про випадки булінгу (цькування), учасниками або свідками якого стали, або підозрюють про його вчинення щодо інших осіб за зовнішніми ознаками, або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб, зобов'язані повідомляти директора ліцею.

4. Розгляд та неупереджене з'ясування обставин випадків булінгу (цькування) здійснюється відповідно до поданих заявниками заяв про випадки булінгу (цькування) (далі – Заява).
5. Заяви, що надійшли на електронну пошту ліцею, отримує **секретар**, який зобов'язаний терміново повідомити директора та відповідальну особу.
6. Приймання та реєстрацію поданих Заяв здійснює **відповідальна** особа, а в разі її відсутності – особисто директор ліцею або його заступник.
7. Заяви реєструються в окремому журналі реєстрації заяв про випадки булінгу (цькування).
8. Форма та приклад Заяви оприлюднюється на офіційному вебсайті закладу.
9. Датою подання Заяв є дата їх прийняття.
10. Розгляд Заяв здійснює директор ліцею із дотриманням конфіденційності.

2.3.3. Відповідальна особа

1. **Відповідальною** особою призначається працівник закладу серед педагогічних працівників.
2. До функцій відповідальної особи належать приймання та реєстрація Заяв, повідомлення директора ліцею.
3. Відповідальна особа призначається наказом директора ліцею.
4. Інформація про відповідальну особу та її контактний телефон оприлюднюється на офіційному вебсайті закладу.

2.3.4. Комісія з розгляду випадків булінгу (цькування)

1. За результатами розгляду Заяви директор ліцею приймає рішення про проведення розслідування випадків булінгу (цькування) із визначенням уповноважених осіб.
2. З метою розслідування випадків булінгу (цькування) уповноважені особи мають право вимагати письмові пояснення та матеріали у сторін.
3. Для прийняття рішення за результатами розслідування директор ліцею створює комісію з розгляду випадків булінгу (цькування) (далі – Комісія) та скликає засідання.
4. Комісія створюється наказом директора ліцею.
5. До складу комісії можуть входити педагогічні працівники (зокрема психолог, соціальний педагог), батьки постраждалого та булера, директор ліцею та інші зацікавлені особи.
6. Комісія у своїй діяльності керується законодавством України та іншими нормативно-правовими актами.
7. Комісія протягом 10 днів проводить розслідування та приймає відповідне рішення.
8. Якщо Комісія визначила, що це був булінг (цькування), а не одноразовий конфлікт чи сварка, тобто відповідні дії носять систематичний характер, то директор ліцею зобов'язаний повідомити уповноваженим підрозділам Національної поліції (ювенальній поліції) та Службі у справах дітей.
9. Якщо Комісія не кваліфікує випадок як булінг (цькування), а постраждалий не згодний із цим, то він може одразу звернутись до органів Національної поліції України із заявою, про це директор ліцею має повідомити постраждалому.

10. Рішення Комісії приймаються більшістю її членів та реєструються в окремому журналі, зберігаються в паперовому вигляді з оригіналами підписів усіх членів Комісії.

11. Потерпілий чи його/її представник можуть звертатися відразу до уповноважених органів Національної поліції України (ювенальної поліції) та Служби у справах дітей із повідомленням про випадки булінгу (цькування).

12. Батьки зобов'язані виконувати рішення та рекомендації Комісії.

2.3.5. Терміни подання та розгляду Заяв

1. Заявники зобов'язані терміново повідомити директору ліцею про випадки булінгу (цькування), а також подати Заяву.

2. Рішення про проведення розслідування із визначенням уповноважених осіб приймається протягом 1 робочого дня з дати подання Заяви.

3. Розслідування випадків булінгу (цькування) уповноваженими особами здійснюється протягом 3 робочих днів із дати прийняття рішення про проведення розслідування.

4. За результатами розслідування протягом 1 робочого дня створюється Комісія та призначається її засідання на визначену дату, але не пізніше 3 робочих днів після створення Комісії.

Директор ліцею зобов'язаний повідомити уповноваженим органам Національної поліції (ювенальній поліції), Службі у справах дітей, РУО про кваліфікований Комісією випадок булінгу (цькування) протягом одного дня.

2.3.6. Реагування на доведені випадки булінгу

Механізм реагування на випадки булінгу (цькування), процедуру застосування заходів виховного впливу в закладах освіти здійснюється відповідно до Порядку реагування на випадки булінгу (цькування) та Порядку застосування заходів виховного впливу, затверджених наказом МОН України “Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти” від 28.12.2019 № 1646, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 03 лютого 2020 р. за № 111/34394. Листом від 13.04.2020 року № 1/9-207 Міністерство освіти і науки України додатково надало роз'яснення щодо застосування наказу МОН України від 28.12.2019 № 1646. Міжвідомча координація дій між суб'єктами реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти (службами у справах дітей, центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, органами місцевого самоврядування, керівниками та засновниками закладів освіти, територіальними органами (підрозділами) Національної поліції України) здійснюється згідно з Планом заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькування) в закладах освіти, затвердженим наказом МОН України від 26.02.2020 № 293 (зі змінами). План заходів спрямований на забезпечення регулярного інформаційного обміну, узгодження завдань та дій щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) між суб'єктами реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Відповідно до Закону України “Про освіту” адміністрація ліцею забезпечила на сайті закладу відкритий доступ до інформації та документів, зокрема: правила поведінки здобувача освіти в закладі освіти; план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькування) в закладі освіти; порядок подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти; порядок реагування на доведені випадки булінгу (цькування) в закладі освіти та відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування).

1. На основі рішення комісії з розгляду випадків булінгу (цькування), яка кваліфікувала випадок як булінг (цькування), а не одноразовий конфлікт чи сварку, тобто відповідні дії носять систематичний характер, директор ліцею:

➤ повідомляє уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України (ювенальній поліції), Службі у справах дітей, РУО про випадки булінгу (цькування) у закладі освіти;

➤ забезпечує виконання заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування) (далі – Заходи).

2. Заходи здійснюються заступником директора з виховного процесу у взаємодії з практичним психологом, соціальним працівником ліцею та затверджуються директором ліцею.

3. З метою виконання Заходів запроваджена робота психологічного кабінету “Довіра”, встановлені консультаційні години практичного психолога, оприлюднені телефони довіри.

2.3.7. Відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування)

1. Відповідальність за булінг (цькування) встановлена статтею 173 п. 4 Кодексу України про адміністративні правопорушення “Булінг (цькування) учасника освітнього процесу”.

2. Булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, зокрема із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, унаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого, – тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

3. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, – тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

4. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене малолітніми або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, – тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

5. Діяння, передбачене частиною другою цієї статті, вчинене малолітньою або неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, – тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

6. Відповідно до наказу МВС України “Про затвердження Змін до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України” від 25.06.2020 № 488, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 серпня 2020 року за № 738/35021, дитина, яка вчинила булінг (цькування) учасника освітнього процесу підлягає взяттю на профілактичний облік із метою здійснення заходів індивідуальної профілактики поліцейськими підрозділами ювенальної превенції.

7. Неповідомлення директором закладу уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу – тягне за собою накладення штрафу від п’ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до двадцяти відсотків заробітку.

2.3.8. Алгоритм щодо попередження булінгу

Ефективний інструмент запобігання проявам насильства та булінгу (цькування) в ліцеї є профілактика.

Алгоритм попередження булінгу

1. Усі учасники освітнього процесу мають працювати над створенням атмосфери спільної поваги та відповідального ставлення один до одного під час міжособистісної взаємодії.

2. Ознайомлення учасників освітнього процесу з нормативно-правовою базою та регулюючими документами щодо превенції проблеми насилля в освітньому середовищі.

3. Ознайомлення здобувачів освіти з правилами поведінки під час освітнього процесу та відповідними санкціями за їх порушення, безпечними способами повідомлення про випадки булінгу (цькування) або інші прояви насильства, учасниками або свідками яких вони стали, про свою роль у попередженні проявів насильства в закладі освіти.

4. Ознайомлення батьків із процедурою повідомлення та реагування на випадки, якщо їх дитина потерпає від насильства, і запевнення, що заклад освіти буде реагувати на ці повідомлення належним чином відповідно до законодавства.

5. Проведення зустрічей, круглих столів, семінарів, тренінгів із залученням представників правоохоронних органів, служб соціального захисту, медичних установ та інших зацікавлених організацій.

6. Запровадження програми правових знань у формі гурткової, факультативної роботи.

7. Організація роботи гуртка із психології.

8. Створення інформаційних куточків для учнів із переліком організацій, до яких можна звернутися у ситуації насилля та правопорушень.

9. Ознайомлення вчителів і дітей з інформацією про прояви насильства та його наслідки.

10. Класним керівникам 5-11 класів упродовж року:

- організувати та провести комплекс заходів, спрямованих на попередження проявів булінгу, запобігання та протидії домашньому насильству серед учнів;
- постійно проводити просвітницьку роботу зі здобувачами освіти щодо попередження правопорушень, дитячої злочинності, шкідливих звичок;
- здійснювати індивідуальну роботу з підлітками, які потребують особливої педагогічної уваги, проводити просвітницьку роботу серед учнів, батьків щодо ознайомлення їх із правами та можливостями, способами дій та реагування на випадки булінгу (цькування), свідками, учасниками або об'єктами якого вони стали або могли стати.

11. Практичним психологам:

- забезпечити проведення просвітницької, профілактичної та діагностичної роботи щодо попередження проявів булінгу в учнівському середовищі;
- проводити просвітницьку роботу з батьками та педагогами щодо попередження проявів булінгу в учнівському середовищі, запобігання та протидії домашньому насильству (згідно з розробленими заходами);
- у випадках виявлення дітей, які постраждали від насильства, жорстокості, цькування, проводити з ними корекційну роботу та невідкладно повідомляти адміністрації ліцею.

12. Батьківські збори – це форма організації спільної діяльності батьків, учителів, практичного психолога та соціального педагога, яка передбачає їх спілкування з метою обговорення актуальних питань навчання і виховання, ухвалення рішень.

13. Консультації – форма роботи з батьками, яка передбачає надання фахівцями психологічної служби допомоги батькам стосовно різних проблем родинного виховання.

14. Педагогічний консилиум – форма спілкування учнів, учителів, фахівців психологічної служби ліцею та батьків, метою якої є цілісне, різнобічне вивчення особистості учня, вироблення єдиної педагогічної позиції; визначення головних напрямів удосконалення виховного процесу зусиллями вчителів, батьків, самого учня; тренінги, спілкування, методики оволодіння аутотренінгом.

15. Формувати в учасників освітнього процесу толерантне ставлення один до одного.

РОЗДІЛ 3. ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ НЕПОВНОЛІТНІХ

3.1. Принципи захисту особових даних дитини

Оскільки суб'єктами персональних даних є неповнолітні особи, то згідно з нормами Сімейного та Цивільного кодексів України, згоду на обробку персональних даних дитини мають надати батьки або особи, які їх замінюють. Також батьки повинні подати згоду на обробку власних персональних даних. Це також означає, що **заяву про зарахування дитини до ліцею можуть подати тільки батьки або особи, які їх замінюють. Ніякі інші члени родини, близькі та далекі родичі цього зробити не мають права. Отож:**

1. Особові дані дитини мають бути захищені, згідно з положеннями Закону України “Про захист персональних даних” від 01.06.2010 № 2297-VI 2. 2.
2. Працівники закладу освіти, які працюють із персональними даними дітей, повинні зберігати їх конфіденційність і вживати заходів для їх захисту від несанкціонованого доступу.
3. Згідно із законодавством особові дані дитини надаються лише тим особам і організаціям, які мають на це право та відповідні повноваження.
4. Працівник закладу освіти може використовувати інформацію про дитину з освітньою або навчальною метою лише за умови анонімності дитини та неможливості її ідентифікації за допомогою такої інформації.
5. Педагогічний працівник не має права надавати інформацію про дитину, її батьків чи опікунів представникам засобів масової інформації.
6. У виняткових ситуаціях, якщо це є обґрунтованим, працівник закладу може звернутися до батьків або опікунів дитини за дозволом надати їхні контактні дані представникам засобів масової інформації. Такі дані надаються лише за умови отримання дозволу.
7. Працівники закладу освіти не мають права надавати можливість представникам засобів масової інформації встановлювати контакт із дітьми.
8. Педагогічні працівники не мають права розмовляти з представниками засобів масової інформації про дітей, їхніх батьків чи опікунів. Це також стосується ситуацій, коли працівник закладу вважає, що його висловлювання не записуються.
9. У виняткових ситуаціях, якщо це є обґрунтованим, працівник може мати розмову з представниками засобів масової інформації про дитину або її батьків (опікунів) за умови згоди на це батьків (опікунів) у письмовій формі.
10. Представники засобів масової інформації можуть отримувати дозвіл на доступ до окремих приміщень закладу для підготовки матеріалів для ЗМІ за рішенням директора ліцею.
11. Відповідно до частини п'ятої статті 10 Закону України “Про охорону дитинства” розголошення чи публікація будь-якої інформації про дитину, що може заподіяти їй шкоду, без згоди законного представника дитини забороняється. Будь-яка інформація про сторін булінгу (цькування) у закладі освіти, як і про інших учасників освітнього процесу, не може бути розміщена на сайті закладу освіти, а саме: відомості, що стосуються судового провадження, відомості про психічне та фізичне здоров'я, адреси реєстрації місця проживання, приватні номери телефонів та адреси електронної пошти, відомості про сімейний і соціальний стан, відомості про членів сім'ї, відомості про расову чи етнічну приналежність, політичні погляди, релігійні чи інші переконання.

3.2. Принципи захисту зображень

1. Визнаючи право дітей на приватність і захист особистих інтересів, ліцей повинен захищати зображення дітей.
2. Працівники не мають права давати дозвіл на фото-, відеозйомку дітей або їх аудіозапис на території ліцею без попередньої згоди батьків або опікунів дитини в письмовій формі.

3. Для отримання згоди батьків (опікунів) для фото-, відеозйомки дитини працівник має звернутися до них, згідно з процедурою для отримання такого дозволу.
4. Не дозволяється надавати представникам ЗМІ контактні дані батьків (опікунів) дитини без їх попередньої згоди.
5. Якщо зображення дитини є лише частиною великого зображення, наприклад, публічного заходу, пейзажу, зборів тощо, то дозвіл батьків (опікунів) на фото-, відеозйомку не є необхідним.
6. Оприлюднення працівником зображення дитини в будь-якому вигляді (фото-, відео або аудіозапису) потребує попередньої згоди батьків або законних опікунів дитини в письмовій формі.
7. Згаданий в п. 1 дозвіл повинен містити дані про те, де буде оприлюднений запис або зображення та в якому контексті його буде використано.

3.3. Принципи доступу дітей до мережі “Інтернет”

Надаючи здобувачам освіти доступ до мережі “Інтернет”, ліцей зобов’язаний вжити всіх заходів для захисту їх від матеріалів, які можуть зашкодити їхньому належному розвитку, зокрема, має бути встановлено останню версію спеціального програмного забезпечення для такого захисту. На території закладу дитина може мати доступ до мережі “Інтернет” тільки у випадку під наглядом учителя на уроках.

1. Здобувачі освіти та їхні батьки поінформовані педагогами ліцею щодо безпечного використання мережі “Інтернет”.
2. Коли здобувач освіти отримує доступ до мережі “Інтернет” під наглядом працівника, останній має розповісти дитині про принципи безпечного користування мережею “Інтернет”.
3. Педагогічний працівник відповідає за безпеку дітей під час використання мережі “Інтернет” у ході занять.
4. Учитель інформатики повинен забезпечити в ліцеї на всіх комп’ютерах із доступом до мережі “Інтернет” встановлення та регулярне оновлення таких елементів:
 - а) програмне забезпечення для блокування доступу до небажаних ресурсів;
 - б) програмне забезпечення для контролю користування дітьми мережею “Інтернет”;
 - в) антивірусне програмне забезпечення;
 - г) програмне забезпечення для блокування спаму.
5. Програмне забезпечення має оновлюватися один раз на місяць.
6. Учитель повинен один раз на місяць перевіряти, чи немає небезпечних матеріалів на комп’ютерах із доступом до мережі “Інтернет”.
7. Якщо такі матеріали виявлено, він має визначити, хто використовував комп’ютер, коли було завантажено ці матеріали.
8. Учитель зобов’язаний повідомити класному керівникові про дитину, яка використовувала комп’ютер для завантаження небезпечних матеріалів.
9. Класний керівник спільно з учителем інформатики повинен провести розмову з такою дитиною стосовно безпечного використання мережі “Інтернет”.

10. Класний керівник повідомляє про ситуацію заступнику директора з виховної роботи.

11. Якщо під час розмови класний керівник дізнається про зловживання стосовно дитини, то обов'язково має вжити заходів, що описані у Розділі II.

РОЗДІЛ 4. МОНІТОРИНГ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

4.1. Загальні положення

1. Директор ліцею письмовим наказом призначає уповноважену особу із числа адміністрації ліцею за реалізацію Кодексу безпечного освітнього середовища.

2. Призначена особа **відповідає** за реалізацію Кодексу безпечного освітнього середовища, реагування на будь-які сигнали щодо його порушення, а також за подання пропозицій стосовно внесення змін до Кодексу безпечного освітнього середовища.

3. Кожні півроку відповідальна особа повинна проводити загальний моніторинг рівня виконання вимог Кодексу безпечного освітнього середовища працівниками закладу.

4. Під час проведення моніторингу працівники закладу можуть подавати пропозиції стосовно внесення змін до Кодексу безпечного освітнього середовища та повідомляти про порушення його вимог на території ліцею.

5. Враховуючи результати моніторингу, директор закладу повинен внести необхідні зміни до Кодексу безпечного освітнього середовища та повідомити про них працівникам ліцею.

4.2. Функціональні обов'язки уповноваженої особи за дотриманням положень Кодексу безпечного освітнього середовища учасниками освітнього процесу

1. Отримання повідомлень про ризики для дітей і реагування на них.

2. Проведення один раз на рік загального моніторингу рівня виконання вимог Кодексу безпечного освітнього середовища та реагування на будь-які сигнали щодо його порушення.

3. За результатами моніторингу підготувати пропозиції щодо внесення змін до Кодексу безпечного освітнього середовища.

4. Підготовка звіту за результатами анкет працівників закладу та подання його директору ліцею.

5. Консультувати працівників закладу освіти щодо конкретних випадків порушення безпеки здобувачів освіти;

6. Роз'яснювати у разі потреби батькам, здобувачам освіти положення Кодексу безпечного освітнього середовища, надання інформації щодо його змін;

7. Повідомляти (у разі потреби) про випадки порушення безпеки здобувачів освіти (ризики, загрози, насильство) компетентним установам, таким як: поліції (офіцеру поліції в ліцеї), соціальним службам.

4.3. Показники виконання вимог Кодексу безпечного освітнього середовища

1. У закладі прийнято документ під назвою “Кодекс безпечного освітнього середовища Ліцею № 142”, який **схвалено** рішенням педагогічної ради 10.01.2022 протокол № 4.

2. Запроваджено реалізацію Кодексу безпечного освітнього середовища, що містить принципи захисту дітей від можливих загроз їх безпеці, травматизму та насильства.

3. Стратегія Кодексу безпечного освітнього середовища і відповідні принципи захисту здобувачів освіти дотримуються усіма учасниками освітнього процесу.

4. У ліцеї призначено **уповноважену** особу **відповідальну** за реалізацію Кодексу безпечного освітнього середовища й визначено коло осіб: класні керівники, психологи, соціальні педагоги, учителі-предметники, які задіяні у виконанні вимог КБОС.

4.4. Напрямки попередження та інформування

4.4.1. Заклад освіти здійснює нагляд за своїми працівниками для запобігання випадкам насильства проти дітей

1. Прийняття на роботу нових працівників лише після перевірки їх біографічних даних, характеристик і придатності для роботи з дітьми.

2. У разі виникнення підозри щодо можливих загроз безпеці дітей або застосування насильства проти них, працівники ліцею завжди дотримуються вимог, зазначених у Кодексі безпечного освітнього середовища.

4.4.2. Заклад освіти проводить навчання своїх працівників з питань захисту дітей від насильства та надання їм допомоги у небезпечних ситуаціях

1. Усі працівники закладу ознайомлені з Кодексом безпечного освітнього середовища.

2. Педагогічні працівники знають, як розпізнати чинники ризику й ознаки насильства проти дітей, а також правові аспекти захисту дітей (обов'язковість втручання для залучення правоохоронної системи).

3. Класні керівники пройшли інструктаж із питань запобігання випадкам знущань над однолітками серед дітей і реагування на них.

4. Учителі ліцею пройшли навчання на платформі Prometheus “Протидія та попередження булінгу (цькування) в закладах освіти”.

5. Працівники закладу мають доступ до інформації про можливість отримання допомоги у випадках, коли підозрюється застосування насильства проти дітей, разом із контактними даними місцевих установ, які надають допомогу в надзвичайних ситуаціях.

4.4.3. Заклад освіти проводить навчання батьків з питань виховання без застосування насильства та захисту дітей від насильства

1. На сайті закладу розміщена необхідна інформація щодо таких питань:

- графік роботи кабінету “Довіра”, практичних психологів;
- протидія домашньому насильству;
- корисні посилання для здобувачів освіти, батьків, педагогічних працівників щодо протидії булінгу;

- інформація щодо протидії булінгу;
- “не заборонити, а обмежити” (як батькам і підліткам встановити здорові правила користування соцмережами);
- рекомендації батькам щодо профілактики агресивної поведінки підлітків;
- рекомендації батькам щодо спілкування з агресивними дітьми;
- як реагувати батькам на булінг;
- як установити емоційний зв'язок із підлітком;
- контактні дані установ, які надають допомогу у складних життєвих ситуаціях.

2. Усі батьки ознайомилися з Кодексом безпечного освітнього середовища Ліцею № 142.

4.4.4. У ліцеї навчають дітей, як захистити себе від усіх форм насильства:

- ✓ на годинах спілкування організовано заняття з питань прав дитини та захисту від насильства і зловживань (також у мережі “Інтернет”);
- ✓ учні володіють інформацією щодо звернення за порадою та допомогою у випадках насильства та булінгу;
- ✓ функціонує кабінет “Довіра”;
- ✓ є електронні навчальні матеріали для дітей із питань прав дитини, захисту від ризиків насильства та зловживань, правил безпечної поведінки у мережі “Інтернет”;
- ✓ діти мають доступ до інформації про права дитини та можливість отримати будь-яку допомогу у складних ситуаціях, зокрема, про безкоштовні гарячі лінії для дітей і молоді (інформація розміщена на сайті ліцею та на стендах).

4.4.5. Заклад освіти проводить моніторинг своєї діяльності та регулярно перевіряє її на відповідність прийнятим стандартам захисту дітей

1. Прийняті правила та процедури для захисту дітей переглядаються щонайменше один раз на рік.
2. У межах проведення контролю адміністрації за дотриманням правил і процедур для захисту дітей у закладі проводяться консультації соціально – психологічної служби з дітьми та їхніми батьками (опікунами).
3. Щорічно готується внутрішній звіт про виконання Кодексу безпечного освітнього середовища, критерії та індикатори оцінювання.

РОЗДІЛ 5. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Кодекс безпечного освітнього середовища ліцею набирає чинності з дня його оприлюднення на сайті закладу.
2. У рекомендаціях Міністерства освіти і науки України щодо створення безпечного освітнього середовища та попередження і протидії булінгу (цькуванню) зазначено, що для підвищення кваліфікації педагогічних працівників, обізнаності інших учасників освітнього процесу щодо захисту персональних даних бажано переглянути освітній серіал “Персональні дані” на онлайн-платформі “Дія. Цифрова освіта”. (Режим доступу за посиланням <https://osvita.diia.gov.ua/courses/personaldata>).

Міністерство цифрової трансформації у співпраці з ЮНІСЕФ та за інформаційної підтримки Міністерства освіти і науки України, Координаційного центру з надання правової допомоги та Міністерства юстиції України випустило чат-бот “Кіберпес”.

Для підвищення готовності педагогічних працівників до створення безпечного освітнього середовища рекомендовано навчальні модулі з питань компетентнісного навчання і створення безпечного та дружнього до дитини освітнього середовища:

- онлайн-курс “Безпечна і дружня до дитини школа” (дистанційна форма навчання, обсяг 20 год., <http://scfs.nuiltycourse.com.ua/ua/>);
- онлайн-система “Експрес-оцінювання закладу освіти” відповідно до концепції БДДШ (<http://express.autta.org.ua/>);
- онлайн-курс “Вчимося жити разом” (дистанційна форма навчання, обсяг 30 год., <http://lit.imiltvcourse.com.ua/ua>).

Телефони довіри

- Дитяча лінія 116 111 або 0 800 500 225 (з 12.00 до 16.00)
- Гаряча телефонна лінія щодо булінгу 116 000
- Гаряча лінія з питань запобігання насильству 116 123 або 0 800 500 335
- Уповноважений Верховної Ради України з прав людини 0 800 50 17 20
- Уповноважений Президента України з прав дитини 044 255 76 75
- Центр надання безоплатної правової допомоги 0 800 213 103
- Національна поліція України 102

Критерії та індикатори оцінювання забезпечення комфортних і безпечних умов навчання та праці закладу освіти

Напрями оцінювання	Вимога/правило організації освітніх і управлінських процесів закладу освіти та внутрішньої системи забезпечення якості освіти	Критерії оцінювання	Індикатори оцінювання	Методи збору інформації	Форма узагальнення	Відповідальний
1	2	3	4	5	6	7
1. Освітнє середовище закладу освіти	1.1. Забезпечення комфортних і безпечних умов навчання та праці	1.1.1. Приміщення і територія ліцею є безпечними та комфортними для навчання й праці	1.1.1.1. Облаштування території ліцею та розташування приміщень є безпечними	Спостереження, опитування	Акт перевірки готовності ліцею до нового навчального року	Адміністрація, ЗАГЧ, зав.кабінетами
			1.1.1.2. У закладі освіти забезпечується комфортний повітряно-тепловий режим, належне освітлення, прибирання приміщень, облаштування та утримання туалетів, дотримання питного режиму	Спостереження, опитування	Графік чергування ЗНВР, класних керівників	ЗАГЧ, класні керівники, технічний персонал
			1.1.1.3. У ліцеї забезпечується раціональне використання приміщень і комплектування мережі класів (з урахуванням чисельності здобувачів освіти, їх особливих освітніх потреб, площі приміщень)	Вивчення документації, спостереження	Технічний паспорт, акт-дозвіл на проведення навчальних занять у кабінеті	ЗАГЧ, ЗНВР

			1.1.1.4. У закладі освіти є робочі (персональні) місця для педагогічних працівників та облаштовані місця відпочинку для учасників освітнього процесу	Спостереження	Результати огляду приміщень	ЗАГЧ
		1.1.2. Ліцей забезпечений навчальними та іншими приміщеннями з відповідним обладнанням, що необхідне для реалізації освітньої програми	1.1.2.1. У ліцеї є приміщення необхідні для реалізації освітньої програми та забезпечення освітнього процесу	Спостереження	Результати огляду приміщень, технічний паспорт	ЗАГЧ
			1.1.2.2. Навчальні кабінети фізики, хімії, біології, інформатики, спортивна зала обладнані засобами навчання відповідно до вимог законодавства та освітньої програми	Спостереження, вивчення документації	Результати огляду приміщень	Адміністрація, ЗАГЧ, зав.кабінетами, лаборанти
		1.1.3. Здобувачі освіти та працівники ліцею обізнані з вимогами охорони праці, безпеки життєдіяльності, пожежної безпеки, правилами поведінки в умовах надзвичайних ситуацій і дотримуються їх	1.1.3.1. У закладі освіти проводяться навчання/інструктажі з охорони праці, безпеки життєдіяльності, пожежної безпеки, правил поведінки в умовах надзвичайних ситуацій	Вивчення документації, опитування	Річний план роботи, журнали інструктажів, класні журнали	ЗАГЧ, ЗНВР, класні керівники, зав.кабінетами
			1.1.3.2. Учасники освітнього процесу дотримуються вимог щодо охорони праці, безпеки життєдіяльності, пожежної безпеки, правил поведінки	Спостереження	Класні журнали, журнали інструктажів	ЗАГЧ, ЗНВР, класні керівники, зав.кабінетами

		1.1.4. Педагогічні працівники обізнані з правилами поведінки в разі нещасного випадку зі здобувачами освіти та працівниками ліцею чи раптового погіршення їх стану здоров'я і вживають необхідних заходів у таких ситуаціях	1.1.4.1. У ліцеї медичною сестрою проводиться навчання/інструктаж педагогічних працівників із питань надання домедичної допомоги, реагування на випадки травмування або погіршення самопочуття здобувачів освіти та працівників закладу під час освітнього процесу	Вивчення документації, спостереження, опитування	Річний план роботи, журнал реєстрації нещасних випадків, документація медсестри, журнали інструктажів	ЗАГЧ, ЗНВР, медична сестра, педагогічні працівники
		1.1.5. У ліцеї створені умови для харчування здобувачів освіти і працівників ліцею	1.1.5.1. Організація харчування в ліцеї сприяє формуванню культури здорового харчування у здобувачів освіти	Вивчення документації, спостереження	Наказ "Про організацію гарячого харчування в ліцеї", документи-підстави для організації безкоштовного харчування	ЗНВР, медична сестра, дієтична сестра
			1.1.5.2. Частка учасників освітнього процесу, які задоволені умовами харчування	Опитування	Результати анкетування	ЗНВР, класні керівники
		1.1.6. У закладі освіти створюються умови для безпечного використання мережі "Інтернет", в учасників освітнього процесу формуються навички безпечної поведінки в інтернеті	1.1.6.1. У ліцеї використовуються технічні засоби та інші інструменти контролю за безпечним користуванням мережею "Інтернет"	Спостереження, опитування	Антивірусні програми, Web32	ЗНВР, учителі інформатики, лаборант кабінету інформатики, адміністрація
			1.1.6.2. Здобувачі освіти та їхні батьки поінформовані педагогами ліцею щодо безпечного використання мережі "Інтернет"	Анкетування	Класні журнали (бесіди), плани виховної роботи	ЗВР, учителі інформатики, класні керівники, соціальний педагог, психолог

		1.1.7. У ліцеї застосовуються підходи для адаптації та інтеграції здобувачів освіти до освітнього процесу, професійної адаптації працівників закладу	1.1.7.1. У закладі освіти налагоджено систему роботи з адаптації та інтеграції здобувачів освіти до освітнього процесу	Спостереження (педконсилиуми), вивчення документації	Проведення педконсилиумів “Адаптація учнів 5 класу до умов навчання в ліцеї”, Річний план роботи, плани виховної роботи, книги контролю, план роботи соціального педагога та психолога, протоколи зустрічей	ЗВР, соціально-психологічна служба, класні керівники, педагогічні працівники
			1.1.7.2. Ліцей сприяє адаптації педагогічних працівників до професійної діяльності	Спостереження	Організація школи “Молодого спеціаліста”	Наставник
	1.2. Створення освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації	1.2.1. Ліцей реалізує діяльність щодо запобігання будь-яким проявам дискримінації, булінгу в закладі	1.2.1.1. У ліцеї розроблено план заходів із запобігання та протидії булінгу	Вивчення документації, матеріалів сайту	Наказ про затвердження заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню). План заходів. Порядок реагування	Комісія з розгляду випадків булінгу (цькування), соціально-психологічна служба, шкільний поліцейський, Рада профілактики
			1.2.1.2. У закладі освіти реалізуються заходи із запобігання проявам дискримінації	Вивчення документації, опитування	Графік зустрічей психолого-педагогічної служби з класами, тематика годин спілкування	ЗВР, класні керівники психолог

			1.2.1.3. Частина здобувачів освіти і педагогічних працівників, які вважають освітнє середовище безпечним і психологічно комфортним	Опитування	Анкетування	Психологічна служба
			1.2.1.4. Керівництво та педагогічні працівники ліцею проходять навчання, ознайомлюються з нормативно-правовими документами щодо виявлення ознак булінгу, іншого насильства та запобігання йому	Вивчення документації, опитування	Інструктивно-методичні наради, анкетування	Адміністрація, ЗНВР, ЗВР, педагогічні працівники
			1.2.1.5. Ліцей співпрацює з представниками правоохоронних органів, іншими фахівцями з питань запобігання та протидії булінгу	Вивчення документації, опитування	Річний план роботи, плани виховної роботи	ЗВР, шкільний поліцейський, психолого-педагогічна служба
		1.2.2. Правила поведінки учасників освітнього процесу в ліцеї забезпечують дотримання етичних норм, повагу до гідності, прав і свобод людини	1.2.2.1. У закладі освіти оприлюднені правила поведінки, спрямовані на формування позитивної мотивації у поведінці учасників освітнього процесу та реалізацію підходу, заснованого на правах людини	Вивчення документації	Правила поведінки ліцеїста, плани виховної роботи	ЗВР, класні керівники
			1.2.2.2. Частина учасників освітнього процесу, які ознайомлені з правилами поведінки в ліцеї	Опитування	Результати опитування	ЗВР, класні керівники

			1.2.2.3. Учасники освітнього процесу дотримуються прийнятих у ліцеї правил поведінки	Спостереження		Адміністрація, класні керівники
		1.2.3. Директор та заступники директора (далі – адміністрація) ліцею, педагогічні працівники протидіють булінгу, іншому насильству, дотримуються порядку реагування на їх прояви	1.2.3.1. З метою запобігання різним проявам насильства (в ліцеї або вдома) здійснюється аналіз причин відсутності здобувачів освіти на заняттях та вживаються відповідні заходи	Вивчення документації, опитування	Журнал відвідувань, документація класних керівників (медичні довідки), плани виховної роботи	ЗВР, класні керівники
			1.2.3.2. Ліцей реагує на звернення про випадки булінгу	Вивчення документації, опитування	Протоколи засідань Ради профілактики правопорушень	Адміністрація, класні керівники, соціально-педагогічна служба
			1.2.3.3. Психологічна служба ліцею забезпечує своєчасне виявлення, реагування та запобігання булінгу, іншому насильству (діагностування, індивідуальна робота, тренінги)	Вивчення документації	План психолога, план соціального педагога	Соціально-педагогічна служба
			1.2.3.4. Частка здобувачів освіти (зокрема із соціально-вразливих груп), які в разі потреби отримують в ліцеї психолого-соціальну підтримку	Вивчення документації, опитування	Документація психолога	Психологічна служба
			1.2.3.5. Заклад освіти у випадку виявлення фактів булінгу та іншого насильства повідомляє про це Службу у справах дітей, правоохоронні органи	Вивчення документації, опитування	Вихідна документація	Адміністрація, ЗВР, психолог, соціальний педагог

1.3. Формування розвивального та мотивуючого до навчання освітнього простору	1.3.1. Приміщення та територія ліцею облаштовуються з урахуванням універсального дизайну та/або розумного пристосування	1.3.1.1. У ліцеї забезпечується архітектурна доступність території та будівлі для осіб з особливими освітніми потребами	Спостереження	Технічний паспорт	ЗАГЧ
		1.3.1.2. У закладі освіти приміщення (туалети, буфет, коридори, навчальні приміщення) і територія адаптовані до використання всіма учасниками освітнього процесу	Спостереження	Технічний паспорт	ЗАГЧ
		1.3.1.3. У ліцеї наявні та використовуються ресурсна кімната, дидактичні засоби для осіб з особливими освітніми потребами (у разі потреби)	Спостереження, опитування	Графік роботи кабінету “Довіра”	Психологічна служба
	1.3.2. У ліцеї застосовуються методики та технології роботи з дітьми з особливими освітніми потребами	1.3.2.1. У закладі освіти забезпечується корекційна спрямованість освітнього процесу (у разі потреби)	Спостереження, опитування	Документація психолого-педагогічного супроводу	Адміністрація, психологічна служба
		1.3.2.2. Педагогічні працівники застосовують форми, методи, прийоми роботи з дітьми з особливими освітніми потребами	Спостереження, опитування	Документація психолого-педагогічного супроводу	Адміністрація, психологічна служба, педагоги
		1.3.2.3. У ліцеї налагоджено співпрацю педагогічних працівників щодо навчання дітей з особливими освітніми потребами (створення команди психолого-педагогічного супроводу, розроблення індивідуальної програми розвитку)	Вивчення документації, опитування	Документація психолого-педагогічного супроводу	Психологічна служба, педагоги

		1.3.3. Ліцей взаємодіє з батьками дітей з особливими освітніми потребами, фахівцями інклюзивно-ресурсного центру, залучає їх до необхідної підтримки дітей	1.3.3.1. У закладі освіти індивідуальна програма розвитку розроблена за участю батьків та створені умови для залучення асистента дитини в освітній процес	Вивчення документації, опитування	Документація психолого-педагогічного супроводу	Адміністрація, психологічна служба
			1.3.3.2. Ліцей співпрацює з інклюзивно-ресурсним центром щодо психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами під час здобуття освіти	Вивчення документації, опитування	Документація психолого-педагогічного супроводу	Адміністрація, психологічна служба, ЗНВР
		1.3.4. Освітнє середовище мотивує здобувачів освіти до оволодіння ключовими компетентностями та наскрізними вміннями ведення здорового способу життя	1.3.4.1. У закладі освіти формуються навички здорового способу життя (харчування, гігієна, фізична активність) та екологічно доцільної поведінки у здобувачів освіти	Спостереження	Річний план роботи, плани виховної роботи, сайт ліцею	Дієтична сестра, класні керівники, учителі фізичної культури
			1.3.4.2. Простір ліцею, обладнання, засоби навчання сприяють формуванню ключових компетентностей та наскрізних умінь здобувачів освіти	Спостереження, опитування	Огляд приміщень, засобів навчання, відвідування навчальних занять	Адміністрація
		1.3.5. У ліцеї створено простір інформаційної взаємодії та соціально-культурної комунікації учасників освітнього процесу (бібліотека тощо)	1.3.5.1. Простір і ресурси бібліотеки використовуються для індивідуальної, групової, проєктної та іншої роботи у межах освітнього процесу, різних форм комунікації учасників освітнього процесу	Спостереження, опитування	Анкетування, бібліотечний фонд, інформація бібліотекаря про використання фонду	Класні керівники, бібліотекар, психологічна служба
			1.3.5.2. Ресурси бібліотеки використовуються для формування інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів освіти	Опитування	Відвідування навчальних занять	ЗНМР, ЗНВР, педагоги, бібліотекар